

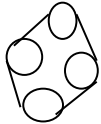
**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATIKO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU RARABA...**

Noveba 3, 2019: Penitiko 21 [Pentecost 21]

Bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavou na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni yukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

Ena macawa oqo Siga ni Turaga Noveba 3, 2019: *Ko Apakuki eratou parofisai tiko ena gauna vata kei Jeremaia, Sefanaia, Isikeli kei Taniela. Eda sa raica oti ni ko Jeremaia e yaco me parofita ena 627 BC/BCE ka veiqaravi ena 627-586 BC/BCE mai na nona yalataka na veivakabobulataki, a raica ka yalataka na vuaviri kei Jerusalemi [586 BC/BCE] vei Nepukanesa na Tui Pabiloni [II Tui 21-25]. E donuya na gauna nei Josaia [640-609, vakamatei enai valu], Jioasi [3 na vula], Jioiakimi [609-598], Jioiakini [3 na vula], Setekaia [597-492, yabaki 11 nona tui]. E gauna vata tiko kei Apakuki, ni ko Apakuki e bula mai Juta ena gauna ni Tui nei Jioiakimi [2 Tui 23:36-24:5-raica Vinaka :ko Jioiakimi e duidui mai vei Jioiakini] A parofisai mai na gauna ka vakarusai kina ko Ninive, na koro turaga kei Asiria ena 612 BC/BCE ki na kena valuti ko Juta ena 588. Ni sa vakadrukai ko Asiria, sa tekivu na kaukauwa vakaivalu nei Pabiloni ka yaco me qaga ka liutaka na vuravura. Vakalekaleka ga me baleta na lewe ni vola: Na yaca ‘apakuki’ sa kenai balebale ‘e dua e dauveikauwaitaki’ se ‘veiroqoti’ se ‘kabi matua’ [someone who embraces]. Na wase 1-2. Eda kila ni levu na parofita e vosa vei ira na Kalou ena vukudra na tamata. E vosa vakadodonu na parofita [Apakuki] vua na Kalou, dina ga ni da raica e so na tikina e na i vola nei Jeremaia kei Jona erau vosa vakadodonu vua na Kalou. Sa talei ga ni tekivu nai vola ena veivosaki ni Kalou kei Apakuki. Sa vakatara na Kalou me ravuravu ko Pabiloni ka sa mai nei Juta nai ‘samu ni dawa’ ka vakalolomataki. Sa dina ga ni dodonu me totogitaki o Juta ena vuku ni nonai*

valavalaca ka sa tara tiko nodra bula kei na vanua, ia e kaya ko Apakuki vua na Kalou ni dodonu me totogi vakalevu cake o Papiloni ni levu cake nonai valavala ca mai vei Juta. Sa talei ni kaya tikoga na Kalou ni bibi tikoga vua na tamata e bula ena vakabauta, 'ko koya sa yalododonu ena bula ena nona vakabauta' [2:4]. Sa sega ni vakaibalebale na qarava na matakau se na veika ga e bulia na tamata; era sega ni sauma na nodra vosa se kerekere na tamata...na Kalou ga ko Yawe e vakayacora na gagadre ni tamata. Wase 3: Na masu nei Apakuki ena nona vakacautaka ka doka na nona lagilagi na Kalou e nai vakatagi se sere me vaka e vakayacora ko Mosese, Tepora, Samuela, Saula, Ilaijia kei Tevita, vakatalega kina vei Isikeli. Ko Apakuki e dua e 'kabi matua' vua na Kalou me soli kina vua na veivakalougatataki ni Kalou.

I. Na 1:1-4, na nodrau veitalanoa na Kalou kei na parofita. Sa vakatataro ko Apakuki ka sa sauma na Kalou na nona taro. *'A cava na kena dede kemuni Jiova, meu sa tagi, ka kemuni sa sega ni rogoca? Au sa tagi vei kemuni ena vuku ni valavala kaukauwa, ia ko ni sa sega ni ia na veivakabulai? A cava ko ni sa vakatakila kina vei au na ca, ka vakarautaka talega vei au na ka rarawa?'* [t.2-3]. A cava na vuna era sega ni totogitaki kina na tawadodonu mai Juta? Sa sega ni kila rawa na vuna me vakatara kina na Kalou me ra bula tiko na tamata vakaoqo kei nai valavala ca era kitaka tiko. *Sa vakatara na Kalou me veitotogitaki ko Papiloni, ia ni tagi vei Jiova na parofita, sa solia mai na vosa ni nuinui. Sa dusia ga ni gadreva na Kalou me kauta yani na tamata ki Vua na nona lecai ka kei na rarawa. Nai sau ni taro mai vua na Kalou ena sega beka ni ko koya na ka eda namaka, ia sa ka bibi ga na vakabauta ka kakua ni yalolailai se datuvu.* **II. Na 2:1-4 nona masu na parofita**, sa dusia ni sega ni yalolailai, ia sa curu basikata nai tatarovi kecega na Kalou, sa qaqa ga ka dusia ni waraki Jiova ga ni sa vakatawa ka yadra tiko [Aisea 21: 8, 11; Jeremaia 6:17; Isikeli 3:17]. Eke sa qai sauma na Kalou na veitaro ena **1:1-4**. Dina ga ni na berabera na yaco mai ni lewa ni Kalou, ia sa dei ni na yaco dina. Dina ga ni yakayagataki Papiloni me valuti Juta, sa kila na Kalou nai valavalaca nei Papiloni, *ena qai nonai tavi ga na Kalou me tauca kina nona lewa ena nona gauna ga na Kalou, ka ni ko koya 'sa yalododonu ena bula ena nona vakabauta.'* [4] *se ko koy e yalododonu ena soli vua na bula baleta nona vakabauta...eda sa raica ogo ena bula ni tamata vakabauta me vakataki Paula, Timoci kei ira e muri mai. Sa vakayagataka ko Okasitino, Matini Luca kei Jone Wesele kei na dau ni cioloji ko Karl Barth na bibi ni vakabauta me yavutaki kina nodra vakabauta kai takele ni nodra cakcaka ni vei vakalotutaki e vuravura. [wilika na Roma 1:16-17]. Vakawilika na na tikina rogolevu ka da dau vakayagataka vakawasoma ka cecere na kedrai balebale:1:13; 2:4; 2:20; 3:2; 3:17-19]. Ni sa tara na bula ni tamata na cakacaka veivakurabuitaki ni*

Kalou, sa dodonu ga vua na tamata me vakacaucautaka ka vakamolimoli vua na Kalou.

B. Nai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuini, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta kei na bula ena veisiga! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5 teuch- nai vola]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai akatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same oqo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani tu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matani tu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakaru [Deuteronomy –deut -2, nomy-law] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same oqo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame oqo. 6. Na Same 119 e 176 na tikina se qaqana, na kena veiwasewase lalai e tekivu ena dua na matanivola vaka Iperiu, mai na Aleph ki na Tav ka rawa me vakatokai me ABC, na Koula ni Vosa ni Kalou. Na Same 119: 137-144: e tekivu ena matanivola vaka Iperiu na “SATI” se “S” Na SATI [Tzaddi-Iperiu], ko ya na veiyatuvosa kece 137-144 e tekivu ena SATI, na dodonu (righteousness)]. Na veitikina sa vakayagataki talega ena gauna kecega; me noda Same ni vakacaucautaka kei na vakavinavinakataki na Kalou. Sa rawa mo muria vakavinaka se vakuria na kenai volavolai ka vakayagataka ena gauna kece ni soKalou se bulia kina nomu sere se masu.*

I. Same 119:137-144: Me vaka ni solia na Vosa na rarama, sa kenai balebale ni sa solia talega na Kalou na rarama. Se sa dusia na yalododonu ni Kalou se ‘righteousness’ [ko ya nai balebale ni vosa vaka Iperiu na Sati [Tzaddi] sa tawamudu ka vakakina na nonai vakavuvuli sa dodonu baleta ni solia na Kalou ka sa kilikili vua na tamata me muria. Dina ga ni dusia na ‘yalododonu’ sa vakakuria talega ena dodonu [justice] ni Kalou. Sa vakabibitaka ko Apakuki na dodonu ni Kalou kei na noda vakabulai ena vakabauta, na Same oqo sa kaya ena vakasama tautauvata: ena 140, ‘sa

savasava sara na nomuni Vosa: o koya a lomani kina na nomuni tamata,' ka sa vesuka se rawa na bula na tamata vakabauta na Vosa. Na Vosa sa vakatovolea ka curu basikata na veika dredre kecega; sa vakaraitaka ga na Loloma ni Kalou. Na 141-144 sa sega ni dodonu me beci koya edua na tamata me vakadeitaki koya ga ena Vosa ni Kalou ko koya ga sa solia na bula. Me vakadeitaki ga ni sega ni mudu na dina ni dodonu ni Kalou. Ni yaco na gauna dredre me vakadeitaki ga na vakamuraia ka vakarorogo ena yalododonu ni Kalou. Dina ni tara na bula na leqa ni ubia na ca, ia ko ya sa dei enai vakaro dodonu ni Kalou ena bula...'mo ni vakavukui au, au na bula kina.'

C. II Cesolonaika 1:1-4,11-12: *Nai vola ki Cesolonaika a vola ko Paula ena 51 se 52 AD/ACE ni oti ga e vica na vula na kena volai nai matai ni vola. E nai vavakoso e Cesolonaika era Jiu vakauasivi vei ira era sa vakabauta na Kalou nodra na Jiu. Eda sa kila tiko ni so vei ira na Jiu era mai lotu vaKarisito era nanuma ni dodonu me kau talega mai ena lotu vou oqo [Lotu VaKarisito] e so nai vakarau ni lotu vakaJiu me vaka na nodra cilivi talega na kai matanitu tani me rawa nira curu ki na Lotu vou, na Lotu Vakarisito. Oqo na vuna ni so na i vakavuvuli era rogoca era saqati Paula kina, sa dau vakadodonutaki ira ko Paula: ko ira na Jiu, ka okati kina ko ira kece na tamata mera vakabauti Jisu,oqo ga na kena yavu: Jiu se kai matanitu tani era sa okati taucoko nira sa vakabauta. Meda raica totolo mada nai vola: 1 & 2 ni Cesolonaika. Sa biuti Cesolonaika ko Paula ena yalo bibi ka solia vei Timoci kei Sailasa merau tomana na vunautaki ni Kosipeli me vaka na kena e vakatavuvulitaka. Ia ni rau laki sota kei koya, sa reki ko Paula ni rau vakaraitaka na totoka ni nodra bula nai vavakoso mai Cesolonaika. Nai vola sa saumi kina na veibeitaki: 1. Era kaya ni sega ni mana nona cakacaka, e kaya ko Paula ni sa yaga ka laurai ena nodra bula vakayalo nai vavakoso. 2. Ni beitaki ni yalolailai, kaya ko Paula ni doudou me vunautaka na vosa ka biu kina e vale ni veivesu. 3. Ni beitaki ni sega ni vakaibalebale na veika eso e vunautaka, kaya ko Paula, ni tukuna ga na ka e dodonu me kaya ka ni dodonu na ka e tukuna me vaka nai vakaro se veitalai kei na veivakadonui ni Kalou ka veidusimaki kina ko Jisu Karisito. 4. Ni beitaki ni sega ni vaKalou nona vosa, sa dusia ko Paula ni talai koya ka Jisu Karisito ena vuku ni Kalou. 5. Ni beitaki ni dokadoka, sa dusia nona yalo malumalumu. 6. Ni beitaki ni kaukauwa nona veiqaravi, e dusia ko Paula ni vaka na susu gone nona cakacaka. 7. Ni beitaki ni dauveivakaisini, kaya ko Paula, ni sega nonai lavo, e cakacakataka nona bula ena tali valelaca ka sega ni kerekere. 8. Ni beitaki ni vucesa, sa kaya ko Paula ni sa cakacaka tiko ka sega ni moce se vakacauoca; 9. Ni beitaki ni sega ni vaKalou nona bula, e kaya ko Paula mera raica ga nona bula vaKarisito. 10. Ni beitaki ni sega ni dauveikauwaitaki, sa kaya ko Paula ni ko koya sa tinadra ka tamadra talega. 11. Ni beitaki ni sa rui bibi se kaukauwa nona vosa [vosa vakadua-dictator] kaya ko Paula ni sega ni rawa ni vakawaicalataka [compromise] na dina ni Kalou se vakavinakataki koya vei ira na tamata, ia me vunautaka na dina kei na dodonu me vaka na lewa ni Kalou. Nai II Cesolonaika, sa vakamatatataka ko Paula na lesu vakarua mai nei Jisu baleta enai matai ni vola sa vakaraitaka kina ni sa roro voleka na nona lesu mai na Turaga [I Cesolonaika 5:1-11]. Baleta ni ra sotava tiko na veivakararawataki ko ira eso na lewe ni lotu, e so vei ira era sa rawai enai vakavuvuli vou me ra sa biu cakacaka, ka mera waraka ga na lesu mai ni Turaga... sa yaco kina na vucesa, sa kaya ko Paula ke ra sa sega ni cakacaka, ka waraka ga na Lesu mai ni Turaga, ia mera kua ni kana [3:7-10]. Sa cala sara na nodra vakavakadewa eso ni sa tekivu na lesu mai ni Turaga [2:1,2]. Ia sa dodonu me yaco mada na veika eso [2:3-12], ia ena gauna oqo mera vakadeitaka ga na nodra vakabauti Jisu [2:13-15], mera ciqoma na veivakayaloqataki kei nai nuinui [2:16, 17]; me masulaka me soli mai na kaukauwa ka tukuni tikoga nai tukutuku vinaka ni veivakabulai [3:1-5]. Sa sivi oqo e 2000 na yabaki na wawa, sa sega ni yaga meda kaya tiko ni sa voleka mai se eda sa tiko enai otioti ni gauna...ena yaco mai ena nona gauna ga na Kalou. Ena gauna oqo, sa nodai tavi ga meda vakavakarau tiko meda vakayacora*

tikoga noda dui tavi, lotu, masu, wili Vola Tabu ka loloma tiko vei ira era leqa ka rarawa. Sa tu oti na lewa ni Kalou me baleta na nona Lesu mai na Turaga ko Jisu.

I. Na 1-4 sa vakadeitaki koya ko Paula kei na nonai tokani ko Sailasa [Silivenuse, na yaca ena vosa vakaRoma se Iperiu...e rairai dau cavuta ko Paula na yaca e rua ko Silivenuse-Silvanus kei Timociasa-Timotheus] kei Timoci na nodratou loloma. Sa solia na nona veivakayaloqaqataki mera veilomani ka marautaka na nodra tubu cake tiko ena vakabauta. Sa usutu ni lako sivita na veivakararawataki kei na veivakatovolei na vosota kei na dei ni vakabauta. Sa vinaka ga na vakarorogo ka waraka na nona gauna na Kalou. II. Na 11-12 sa dusia ga na nodra kacivi mera tamata vaKarisito, mera ucui Karisito [Roma 8:29]. Oqo e dua nai lakolako sega ni vakasauri na kenai otioti, ia sa toso ga vakamalua me yacova na veirai ena matana votu kei Jisu [I Joni 3:2]. *Eda sa sega ni vinaka vakaniu, se vinaka taucoko, ia eda sa lako tikoga ena kena sala ka sa cakacaka yaco tikoga ki na noda dui bula na Turaga ko Jisu Kariito kei na veituberi nei Yalo Tabu ka ia tikoga na veivakavou.*

D. Ai Vakamacala me baleta na Kosipeli nei Luke kei na Cakacaka:

A. Ko Luke e vola nai vola e rua oqo: ko Luke na Kosipeli kei na Cakacaka ni Apositolo. Meda raica mada vakalekaleka: Na vuniwai ko Luke [Kolosa 4: 14], na kai Kirisi, kenai balebale ni tamata lotu vaKarisito ka sega ni Jiu me vakataki iratou na tisaipeli nei Jisu se ko iratou ka vola na vo ni Kosipeli: Maciu, Marika kei Joni. Ko Luke e vola taumada na Kosipeli rauta na 60 AD/ACE mai Roma se Sisaria. Na Kosipeli nei Luke, e dua vei iratou na Kosipeli suivata [synoptic]: Maciu, Marika kei Luke; eratou kauta mai nai vurevure ni nodratoui tukutuku ena vanua vata. Oqo na vuna e tautauvata kina e so na nodratoui talanoa, ia sa koto ga na nodratou dui naki. Sa tiko e so nai tukutuku volai ena gauna ko ya, ia ko Luke e gadreva me vola e dua nai tukutuku tuvani vakamatau mai nai tekitekivu [an orderly narrative or history] ni bula, cakacaka nei Jisu [Gospel-Kosipeli mai na vosa vakavavalagi makawa na ‘god-good+ spell-’tale’ or ‘news’, e vu mai na vosa vaKirisi na ‘euangelion’: ‘eu’ good + angelion-message]. Na Kosipeli nei Luke sa dusia na sucu, bula, cakacaka, na mate kei na tucake tale i Jisu. Ko Luke, na Kosipeli ni soro, ko Jisu na nodai soro, ko koya sa voroka na bai kecega ni veivakaduiduitaki ka vakaduavatataki keda, na Jiu kei na kai matanitu tani, na tagane kei na yalewa, ko ira na tamata savasava kei keda edai valavalaca. Ko Jisu Karisito nai Vakabula kei vuravura; na Kosipeli nei Luke sa baleti vuravura raraba. Nai karua ni vola nei Luke na Nodra Cakacaka nai Apositolo, sa dusia na cakacaka ni Yalo Tabu me tukuni Jisu e vuravura taucoko Eso era kaya ni dodonu me yaca ni vola ga na ‘Cakacaka ni Yalo Tabu’. Nai vola na Cakacaka [Acts] sa tomana kina na cakacaka veivakurabuitaki ni Yalo Tabu ena nodra bula na vakabauta kei na kena tukuni nai tukutuku vinaka ni veivakabulai, veivagalalataki vakayalo ka vakayago sa mai vakayacora ko Jisu kei ira na muri Jisu. Sa tomana kina na veika sa vakayacora ko Jisu, o koya ka vakatavuvuli vei ira na tamata, mate, ia sa tucake tale mai na mate, kei na nona kaucake ki lomalagi. Sa solia na Yalo Tabu mei solisoli ka vu ni kaukauwa mera qarava kina nai tavi vakaiapositolo. Sa tekivu na kadre ni Tukutuku Vinaka mai Jerusalemi ka dewa yani ki vuravura raraba[Cakacaka 2:1ff]. B. Meda raici Luke/Cakacaka kei Maciu, Marika kei Joni: E vica na tikina bibi meda kila taumada: 1. Na veivakabulai sa mai vakayacora na Kalou ena bula nei Jisu sa baleti vuravura taucoko [inclusive]:

a. Ko Luke e sega ni vakacuruma nai tukutuku me kua ni vunautaki nai Tukutuku Vinaka vei ira na kai Matanitu tani me vaka ena Maciu 10:5-6 [cf Marika 6:7-13; Luke 9:1-6]; b. Sega ni vakacuruma na veitalanoa ni marama ni Kenani kei Jisu ena Maciu 15:21-28 [cf Marika 7:24-30]; c. Ko Luke e sega so ni vakabibitaka na kena vakayacori na parofisai mai nai VTM me vakataki Maciu. 2. Sega ni vakataki Maciu kei Marika, ko Luke sa qarauna me tekivutaka nonai tukutuku me salavata kei nai tukutuku ni gauna ko ya [raica e cake “an orderly narrative/account”--- “mai nai vakatekivu, meu veidutaitaka nai vola vei kemuni” Luke 1:3]: na bula vakapolitiki, vakailavo, veimaliwai kei na bula vakavanua [historical/geopolitical]. Na nona Kosipeli sa vakarautaki me baleti vuravura raraba. 3. E levu cake na matailalāi ni nona tukuna na bula, mate kei na tucake tale ni Turaga ko Jisu. E levu cake nai talanoa me vakadinadinataka na tucake tale ena nona vakaraitaki koya vei iratou na tisaipeli. 4. Vakavolekati keda sara enai talanoa totoka ni yuvale [pen-portraits]: Elisapeci kei Sakaraia [1:5-25,57-80], Meri kei Josefa [1:26-56;2:1-26, 41-52]; Simione kei Ana [2:25-38] kei Joni na Dauveipapitaisotaki [3:1-20]. Oqo ko ira na turaga kei na marama e sotava ko Jisu ena nona bula. 5. Nai talanoa e rawa nida vakasamataka, veitalanoa kina ka raica na kena yaga ena noda bula: Na nodra vakadinadina ko ira era sa rawai ena bula ni Dauveiqaravi Levu, nai Vakabula ni tamata vakabulai, na Turaga ko Jisu [1:1-2], na marama ka lumuta na yavai Jisu ena waiwai [7:36-50], nona qaravi Sakiusa ka vakabulai koya [19:1-10], sota kei ira so tale na tisaipeli ka sega ni dua vei iratou na lewe 12, ko ya ena gaunisala ki Emeo [24:13-15]; 6. Sa tukuna e dua na ‘Jisu’ dauveikauwaitaki ka dauloloma: na marama ka lumuta na yavana [7:36-50], na marama turudrabalavu ena 12 na yabaki ka tara na tutu ni nonai sulu ena gaunisala vei Jairo [8:41-42,49-56] me laki vakabula na luvena yalewa yabaki 12 [8:43-48], na vada mai Neini ka vakabula na luvena tagane [7:11-17]. 7. Na totoka kei na titobu ni loloma mai vale [ni Kalou] ena veivosoti kei na vakabokoci ni valavalaca me vaka nai talanoa ena Luke 15:1-32: na sipi sa yali, na tiki ni siliva sa yali, na gone sa yali se gone cidroi. 8. Na nodra kauwaitaki na dravudravua, tamata e biligi tani ka vakalolomataki ka okati kina na marama. Sa vutuniyau ko Luke enai talanoa e veivakaugeti ka veilauti me yaga ena noda bula ni soKalou, vakadinadinataka Jisu kei na noda veiqaravi ena vanua eda bula kina.

D. Luke 19: 1-10: I. Me vakailavotaki na matanitu levu ko Roma, sa dodonu ga me ra vakacavacavataki [paying taxes] vakalevu na nona veikoloni, sa okati kina ko Isireli. Era sega sara ni vinakata na Jiu nai vakacavacava oqo ka ni soli ki na matanitu vakavuravura [treason], ka cala sara mai na nodra dina tu ki na nodra Kalou kei Isireli. Nai vakacavacava ga [okati kina na 1/10] ki na vale ni soro me vakayacori. Ni dua na Jiu e cakacaka ena matanitu ko Roma sa dua na tamata cati ka sevaki [traitor]. Qai kenai kuri ko ira na Daukumuna nai vakacavacava era vutuniyau ena nodrai lawaki, veivakaisini, kei na kocokoco. Ni dau kumuni nai vakacavacava, sa dau tiko na kena caca, oqo dau nona na daukumuna nai vakacavacava, e okati me tamata i valavalaca ka duidui mai na Farisi ni okati enai veta e cake, e tamata lotu ka dodonu [Luke 18: 9-14]. Sa rauta mera vosa kudrukudru ni sa lako ko Jisu ena vale nei Sakiusa e dua na daukumuna nai vakacavacava, e dua e kilai levu ena yasayasa ko ya. II. Na sala taudua ga me raici Jisu kina ko ya me kaba

cake ena vunilolo ka raici Jisu sobu...e turaga lekaleka, ke tu ena kedra maliwa na tamata, ena dredre me raici Jisu rawa. Oqo nonai gu se sasaga me sota ga kei Jisu. Ko Jisu sa lomani koya. Na tamata lekaleka oqo, itovo ca, sevaki, era vosa kudrukudru kina na lewe ni vanua baleta nona bula, ia sa gu sara, gadreva dina me sota kei Jisu. Ni rau sota ga kei Jisu mai na vunilolo, sa surevaki koya ga ko Jisu me lako ena vale nei Sakiusa [sega ni veisureti o Sakiusa] sa talairawarawa kina, sa vakabauta ga, sa veisau, sa vakadodonutaki nona bula. Sa laki tomani na veisiko e vale nei Sakiusa, sa tekivu me vakadodonutaka nona bula ena nona tusanaka nonai valavalaca vei Jisu. Sa sega ni vunia e dua na ka, sa tukuna vakadodonu ga vei Jisu. Ena solia lesu na ka e dodonu me solia ka ni a taura mai ena nona kocokoco se veidabui, ka vakasavasavataki koya sara vei ira na tamata, vua talega na Kalou. *Na veika sa vakayacora ko Sakiusa, sa kauta laivi kece sara mai nona bula na veika kece e vakataotaka nona bula vakataki koya, bula ni veiwekani, sega tale ni dua na ka e vo...sai vakaraitaki ni dina sara nona veivutuni ka via muri Jisu...sa vakasama totoka ko ya meda vakayacora. Sa dodonu sara me vakadeitaka vua ko Jisu ni sa luvei Eparaama ena vuku ni nona vakabauta.*

III. Sa sega ni vakasuka ko Jisu me rawai enai vakarau ni bula vakavanua se vakalotu ni nona mata tamata, sa vakaraitaka ga ni lomani ira talega na tamata vakataki Sakiusa. Sa nodra talega nai tukutuku ni veivakabulai kei na veisereki ni Kalou. *“Sa lako mai na Luve ni Tamata me vakasaqara ka vakabula na ka sa yali.”* Sai naki tudei ni Kalou ka mai bulataka ko Jisu ena nona mai bula e vuravura kei na gauna oqo, ko koya na Luve ni Tamata, na Mesaia se Karisito sa mai vakasaqara ka vakataucokotaka na bula ni tamata sa yali enai valavala ca. IV. Sa vakaraitaka ko Sakiusa na veisau taucoko: e lomana se yalona, sa dusia talega na veisau ni yagona, nona bula, nonai tovo kei nai valavala. Sa sega ni taucoko na vakabauta ke veisau ga e loma ka sega e sau; me veisau na vakasama [intellect] kei na lomada se yaloda [heart]. [It is not enough to follow Jesus in your head or your heart alone. You must show your faith by changed behavior...body included...totality of life]. V. Me laurai na nomu vakabauta ena nomui tovo/valavala ena yagomu talega! Sa dodonu ga me vesau kece na bula. A cava beka sa vo ena nomu bulame veisau? Sai koya ko ya na taro meda dui sauma!

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context].

B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31. C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu. Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataka ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature]. K. Ia sa dei tu ni ogo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa. L. Sa kena gauna ogo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu, mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M. Na kena i ototi mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N. Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo